

УДК 811.111.81

СОМАТИЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ *НОГА* В СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ ТА ЗАХІДНОГЕРМАНСЬКИХ МОВАХ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ

Хмара Вікторія Володимирівна

асп.

Київський національний університет імені Т. Шевченка

У статті проведено зіставний аналіз соматичних фразеологічних одиниць з компонентом *нога* на матеріалі російської, української, німецької та англійської мов для виявлення семантичних особливостей та виокремлення ізоморфних та аломорфних рис в чотирьох лінгвокультурах.

Ключові слова: зіставний аналіз; лінгвокультура; фразеологізми з соматичним компонентом.

Дослідження стереотипів свідомості, сприйняття світу й шляхів його усвідомлення, відтворення як досвіду попередніх поколінь у мові представниками різних етноспільнот з позицій лінгвокультурологічних студій є актуальними для зіставного напрямку дослідження. Цим пояснюється увага дослідників до вивчення взаємозв'язку мови, культури, світобачення та ментальності нації (Е.М. Верещагіна, В. І. Кононенко, Р.Я. Кіся, О. П. Левченко, В.А. Маслової, О.О. Потебні, В.М. Телії) та зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Мета статті – розкрити семантичні та структурні особливості фразеологізмів з соматичним компонентом в українській, російській, німецькій та англійській мовах. Матеріал дослідження становлять фразеологічні одиниці (ФО), дібрані методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел. Вибірка складає 431 ФО з соматичним компонентом *нога*, з яких 85 – англійських, 108 – німецьких, 144 – українських і 94 – російських.

Мова виступає інструментом створення, розвитку, збереження та передачі здобутків духовної та матеріальної культури наступними поколіннями через екстралінгвістичну дійсність. Екстралінгвальна дійсність або культурний простір складається з певних кодів культури, які накидають «сітку» на навколишній світ, репрезентуючи його членування, категоризацію, структурування в мовній свідомості [Красных 2002, 232] через систему знаків матеріального і духовного світу, що стали носіями культурних значень, доступних «читанню» носіями цієї культури і мови [Гудков, Ковшова 2007, 9]. Культурні коди співвідносні з архетипними уявленнями про Всесвіт, еталонами, стереотипами й унікаліями національної культури, у межах яких споконвічно здійснюється мовна концептуалізація та категоризація дійсності. Виділяють такі коди культури: соматичний (тілесний), просторовий, часовий, предметний, біоморфний та духовний [Красных 2002, 298].

Соматичний код вважається найдавнішим лінгвокультурним пластом лексики. Людина почала осягати навколишній світ з пізнання самої себе, тому що тіло є сутнісним чинником, набуває первинного значення і стає особливою буттєвою

цариною, на яку накладають відбиток різноманітні соціальні та культурні форми [Скоробагатько 2008, 153].

Фразеологізми із соматичним компонентом відображають різні сторони буття людини та навколишньої дійсності – від абстрактних понять до соціального устрою суспільства, характеризуючи людину як живу і розумну істоту [Шевелюк 2002, 237], демонструючи тим самим принцип антропоморфного світосприйняття [Гудков, Ковшова 2007, 120], що знаходить своє відображення в лінгвістичних дослідженнях останніх років.

Широке вживання соматизмів у складі фразеологічних одиниць значною мірою обумовлено експресивно-образною структурою, актуальністю змісту, народністю, нескладністю граматичного оформлення та стилістичною різноманітністю в лексиці різних мов і становить приблизно 30% фразеологічного фонду будь-якої мови [Вайнтрауб 1975, 162], що знаходить своє відображення в лінгвістичних дослідженнях останніх років.

На сучасному етапі виявлено спільні риси та національні відмінності соматизмів в російській та французькій мовах з точки зору міжмовної еквівалентності [Городецька 2007]; зіставлено соматичну лексику російської і чеченської мов [Аджиєва 2003]; досліджено соматичну лексику російської та чуваської мов [Абрамова 2005].

Враховуючи результати попередніх досліджень, зазначимо, що зіставний аспект використовують для вивчення ізоморфних та аломорфних явищ, тобто виокремлення спільних та відмінних рис у різноструктурних мовах, що базується на специфіці культурних традицій, національної психології, відмінностях в соціальному та історичному розвитку країн, географічному положенні, побуті. Такі дослідження допомагають виявити взаємозв'язок мови і культури, який відображається через ФО певного етносу [Кашкин 1999, 7].

Поєднання лінгвокультурологічного та зіставного аналізу дозволяє підняти дослідження фразеологізмів із соматичним компонентом на якісно новий рівень і робить можливим виявлення спільних та відмінних асоціацій у житті окремих лінгвокультурних спільнот, що допомагає краще осягнути власну культуру і менталітет. З позицій антропоцентризму для номінації станів людини, рис її характеру, явищ дійсності, видів діяльності, інтелекту, фізичної праці, життя, стосунків з іншими людьми залучено аналіз ФО в англійських, німецькій, українській та російській мовах.

Фразеологічні одиниці з соматичним компонентом *leg, foot – feet/нога/ нога/ Bein, Fuß* розподілено за оцінним критерієм на такі, що наділені як позитивною, так і негативною конотацією.

Виокремлено такі групи ФО з позитивним вектором оцінки на позначення:

1) швидкого руху:

анг.: *run as fast as one's legs will carry one; light (swift, fleet, tripping) of foot; put one's best legs; on one's last leg; as fast as one's legs can; leg it; come on the hot foot; run a good foot; нім.:* *eilenden Fußes; leichten Fußes; mit leichten Füßen; festen*

Fußes; laufen, was die Beine können; укр.: з усіх ніг; легкий на ногу; рвати ногами землю; налягати на ноги; ввіритися ногам; одна нога тут, друга там; (братися) в ноги; не чути під собою ніг; придати ходи в ноги; рос.: лёгкий (лёгок) на ногу (на ноги); бежать (побежать) со всех ног; одна нога здесь, а другая там; со всех ног (бросаться, кидаться); слетать на одной ноге.

2) незалежності:

анг.: *feel one's feet (legs); stand on one's own legs; find one's feet; нім.:* *auf eigenen Füßen (Beinen) stehen; fest auf den Beinen stehen; festen (sicheren) Fuß fassen; sich (D) einen Klotz ans Bein binden; укр.:* *стояти на своїх ногах; стояти на ногах міцно (твердо, певно); мати міцний (твердий, добрий) ґрунт під ногами; рос.:* *стоять на своих ногах; стоять на ногах крепко (прочно).*

3) одужання, покращення матеріального становища:

анг.: *be (get) on one's feet; нім.:* *auf die Beine bringen; wieder auf die Beine kommen; wieder auf den Beinen (Füßen) sein; j-m auf die Beine helfen; укр.:* *бути знову на ногах; зводиться (звестися, спинатися, знятися, підніматися) на ноги; рос.:* *стать (встать, подняться) на ноги.*

4) дружніх стосунків:

анг.: *on a friendly foot; нім.:* *auf vertrautem Fuß mit j-m stehen (sein); укр.:* *на дружній (короткій) нозі; ставати (стати) на близьку (коротку) ногу; рос.:* *стать на дружескую (короткую) ногу; быть на короткой ноге.*

5) спосіб життя:

анг.: *shake (a free, loose) leg; нім.:* *auf großem Fuße leben; die Beine unter fremden Tisch stecken; укр.:* *на холостяцьку ногу; велику ногу; на широку ногу; рос.:* *жить на широкую (на большую, на барскую) ногу; держать свой дом на приличной ноге.*

6) піднесеного стану:

анг.: *carry (sweep, take) smb. off his feet; нім.:* *mit beiden Beinen in etw. hineinspringen; укр.:* *не чути (не відчувати) землі під ногами; рос.:* *не чувствовать ног под собою.*

7) поради:

анг.: *keep the bowels open, the head cool, and the feet warm and a fig for the doctors; укр.:* *держи голову в холоді, а ноги в теплі – будеш жити вік на землі; нім.:* *den Kopf halt kühl, die Füße warm, das macht den besten Doktor arm; рос.:* *держи голову в холоде, живот в голоде, а ноги в тепле.*

Статистична репрезентація цієї групи ФО показана у таблиці 1.

Таблиця 1.

Кількісне представлення фразеологічних одиниць з соматичним компонентом *leg, foot – feet/нога/нога/Bein, Fuß* з позитивним вектором оцінки

Значення/мова	Англ.	Нім.	Укр.	Рос.
Швидкий рух	13%	5%	6%	6%
Незалежність	5%	6%	5%	3%

Одужання, покращення матеріального становища	3%	5%	3%	4%
Дружні стосунки	1%	2%	3%	3%
Спосіб життя	4%	2%	2%	4%
Піднесений стан	4%	1%	2%	1%
Порада	1%	1%	1%	1%

Зона відсоткового збігу в усіх мовах: порада – 1%; в українській та російській мовах: швидкий рух – 6% і дружні стосунки – 3%; в англійській та українській мовах: незалежність – 5% і одужання, покращення матеріального становища – 3%; в німецькій та українській мовах: спосіб життя – 2%; в німецькій та російській мовах: піднесений стан – 1%. Усі інші мови знаходяться в зоні відсоткового розходження.

Групи ФО з негативним вектором оцінки на позначення:

1) втоми:

анг.: *be dead on one's feet; walk ones legs off; not to be able to feel one's feet; be on one's last leg; be (run) off one's legs; be on one's last leg; be (run) off one's legs;* **нім.:** *sich (D) die FüÙe wund rennen; sich (D) die FüÙe nach etw. ablaufen (wund laufen, abrennen); sich (D) die Beine nach etw. ablaufen; sich (D) die Beine in den Bauch (in den Leib) stehen (warten); sich D die Beine abstehen; sich (D) die Beine in den Bauch stehen;* **укр.:** *залишатися без задніх ніг; триматися (держатися) на ногах; валитися (падати) з ніг; ні рук, ні ніг не чути (не відчувати); збитися з ніг; виходити (відходити, відбігати) ноги; ноги відвалюються; ноги не несуть;* **рос.:** *без задних ног остаться; валиться (падать) с ног; едва (с трудом) держаться на ногах; ноги не держат; не чувствовать ног; сбиться с ног; отстоять себе ноги;*

2) близької смерті:

анг.: *with one leg in the grave; with one foot in the grave;* **нім.:** *mit einem Fuß im Grabe stehen;* **укр.:** *стояти (бути) одною ногою у могилі (домовині, труні);* **рос.:** *стоять одной ногой в могиле (гробу); одна нога в могиле (гробу).*

3) смерті:

анг.: *with one's feet first (foremost) to be carried (to leave); six feet under makes all men equal;* **нім.:** *alle vier Beine von sich strecken;* **укр.:** *винести ногами вперед; витягти (витягувати, випростати) ноги; відкинути ноги; задерти ноги; вкритися ногами;* **рос.:** *протянуть (откинуть, задрасть) ноги.*

4) втечі:

анг.: *take to one's legs; do a hot foot; go on the hot foot;* **нім.:** *seine Beine brauchen; die Beine unter die Arme (unter den Arm);* **укр.:** *ноги в руки взяти; ноги на плечі; ввіритися ногам; давати (дати) волю ногам; дай Боже ноги (а чорт колеса); дати ногам знати; винести (виносити) ноги;* **рос.:** *уносить (унести) ноги; давай Бог ноги; ноги винести; откуда только ноги взялись; только ноги говорят (гремят); только ноги к земле не пристают.*

5) невпевненості:

анг.: *feel the ground spilling from under one's feet*; **нім.:** *auf schwachen (wackligen) Füßen stehen; schlecht auf den Beinen sein; einen Fuß vor den anderen setzen; wack(e) lig auf den Beinen stehen; von einem Bein aufs andere treten(s)*; **укр.:** *втрачати ґрунт під ногами; земля тікає з-під ніг; вибивати ґрунт з-під ніг; ґрунт (земля) хитається (повзе, коливається, сунеться) під ногами; переступати з ноги на ногу; не знає, на котру (на яку) ногу ступити (ступнути)*; **рос.:** *почва уходит из-под ног; почву теряет под ногами; переступать (переминаться) с ноги на ногу; не знает, на какую ногу стать.*

6) підкорення:

анг.: *have smb. at one's feet; be at smb.'s feet; be beneath under smb.'s foot (feet); have (put, set) one's foot on smb.'s neck; trample (tread) under foot; lay smth. at smb.'s feet (at the feet of smb.)*; **нім.:** *j-m zu Füßen liegen; einen Fußfall vor j-m tun*; **укр.:** *валятися (повзати, лазити) в ногах; бути коло чийх-н. ніг; падати (упасти, кинутися, лягти) до ніг (у ноги); припасти до ніг; лизати ноги*; **рос.:** *быть у чьих-л. ног; держать у своих ног; падать к ногам (в ноги); упасть в ноги.*

7) обмеження свободи:

анг.: *be tied by the leg*; **нім.:** *j-m einen Klotz ans Bein binden*; **укр.:** *бути зв'язаним по руках і ногах*; **рос.:** *связать по рукам и ногам.*

8) реакція на страх, хвилювання:

анг.: *smb.'s legs refused to function; have leaden feet; one's foot has gone to sleep*; **нім.:** *j-m in die Beine fahren; die Angst ist ihm in die Beine gefahren*; **укр.:** *ноги підломилися (підтялися, помліли); ноги прикипіли до землі*; **рос.:** *ноги подкосились.*

9) повільного ходу:

анг.: *drag one's feet*; **нім.:** *Blei in den Füßen haben*; **укр.:** *ити нога за ногою (поза ногу); ледве совати ногами (ноги); ледве (ледь, насилу) тягти ноги; насилу ноги нести (носити); волочити ноги, мов колоди; насилу ноги пересувати (ворушити); нога поза ногу; як (мов) не своїми ногами*; **рос.:** *идти нога за ногу; еле (едва, насилу, с трудом) ноги волочить (таскать, тянуть, передвигать); еле ноги передвигает;*

10) поганого настрою:

анг.: *to get up with one's left foot foremost; to have two left feet*; **нім.:** *du bist wohl heute mit dem linken Fuß zuerst aufgestanden; mit dem linken (verkehrten) Bein zuerst aufstehen; zwei linke Füße haben*; **укр.:** *встати на ліву ногу*; **рос.:** *встать с левой ноги; левой ногой делать; чего моя левая нога хочет.*

11) додаткової роботи, через необдумані дії:

анг.: *brains in the head saves blisters on the feet; if you don't use your head, you must use your legs; little wit in the head makes much work for the feet; what you haven't got in your head, you have in your feet; a witless head makes weary feet*; **нім.:** *ein dummer Kopf läßt den Beinen keine Ruhe; was man nicht im Kopf hat, das muß man in den Beinen haben; wer kein Gehirn hat, habe Beine*; **укр.:** *за дурною головою і ногам нема спокою; за дурною (лихою) головою і (та й) ногам лихо (біда); через дурний*

розум ногам лихо; **рос.:** за глупой головою и ногам непокой; дурная голова ногам покоя не даёт;

12) вияв незадоволення:

анг.: *be (get up) on one's hind legs*; **нім.:** *j-m etw. (den Bettel, den ganzen Kram, den ganzen Krempel) vor die Füße werfen (schmeißen, pfeffern)*; **укр.:** *стати (снитися, сп'ястися, зводиться) на задні ноги*; **рос.:** *становиться (стать, вставать, встать, подниматься, подняться) на задние ноги*;

Статистична репрезентація цієї групи ФО показана у таблиці 2.

Таблиця 2.

Кількісне представлення фразеологічних одиниць з соматичним компонентом *leg, foot – feet/нога/нога/Bein, Fuß* з негативним вектором оцінки

Значення/мова	Англ.	Нім.	Укр.	Рос.
Втома	11%	10%	8%	10%
Близька смерть	2%	1%	3%	4%
Смерть	5%	1%	5%	3%
Втеча	4%	3%	6%	7%
Невпевненість	1%	6%	7%	5%
Підкорення	12%	2%	8%	5%
Обмеження свободи	1%	1%	1%	1%
Реакція на страх, хвилювання	4%	2%	3%	1%
Повільний хід	1%	1%	10%	10%
Поганий настрій	2%	4%	1%	3%
Додаткова робота, через не обдумані дії	6%	3%	3%	2%
Вияв незадоволення	2%	5%	3%	6%

Зона відсоткового збігу в усіх мовах, що зіставлялися: обмеження свободи – 1%; повільний хід – 1% в англійській та німецькій мовах та 10% в українській та російській мовах; в німецькій та російській мовах: втома – 10%; в англійській та українській мовах: смерть – 5%; додаткова робота, через не обдумані дії – 3% в німецькій та українській мовах. Всі інші мови знаходяться в відсотковій зоні розходження.

До ФО з нейтральним вектором оцінки виокремлено одиниці на позначення танцю: **анг.:** *shake a leg*; **нім.:** *die Musik geht in die Beine*; **укр.:** *вибивати (перебирати) ногами; ноги аж затрусилися (затрусяться) до танцю; удáрити ногами*; **рос.:** *только ноги летают*;

Статистична репрезентація цієї групи ФО показана у таблиці 3.

Таблиця 3.

Кількісне представлення фразеологічних одиниць з соматичним компонентом *leg, foot – feet/нога/нога/Bein, Fuß* з нейтральним вектором оцінки

Значення/мова	Англ.	Нім.	Укр.	Рос.
Танець	1%	1%	1%	1%

Зона відсоткового збігу в англійській, німецькій, українській та російській мовах: танець – 1%. Відсоткової зони розходження не виявлено.

До специфічної групи, ми відносимо ФО з соматизми компонентом *нога/нога/Bein, Fuß* німецької, української та російської лінгвокультурних спільнот, які мають такі негативне значення і вживається для підкреслення надзвичайної складності ситуації, проблеми: **нім.:** *es ist, um mit beiden Beinen hin einzuspringen*; **укр.:** *біс (чорт, чортяка, дідько) ногу вломить (зломить, звихне)*; **рос.:** *сам чёрт ногу сломит*; великого обсягу роботи: **нім.:** *(den ganzen Tag) auf den Beinen sein*; **укр.:** *бути цілий (увесь) день на ногах*; **рос.:** *быть весь день на ногах*; рішучої відмови: **нім.:** *j-m etw. (den Bettel, den ganzen Kram, den ganzen Krempel) vor die Füße werfen (schmeißen, pfeffern)*; **укр.:** *відбиватися (відмахуватися, відхрецуватися, відбитися, відмахнутися, відхреститися) руками й ногами*; **рос.:** *отбиваться руками и ногами*; шкодити якій-н. справі: **нім.:** *j-m, einer Sache (D) ein Bein stellen*; *j-m zwischen die Füße laufen*; **укр.:** *підставляти (підставити) ногу*; **рос.:** *подставляют (подставит) ногу*; забороняти відвідувати якесь місце: **нім.:** *keinen (nie einen) Fuß über j-s Schwelle setzen*; *keinen Fuß in j-s Haus setzen*; *mit keinem Fuß j-s Haus betreten*; **укр.:** *ноги не буде; нога не ступить; й ноги не суне; ні ногою; не показувати ноги*; **рос.:** *ни ногой; чтобы ноги не было; ноги не будут*; біль: **нім.:** *j-d hat es in den Beinen*; **укр.:** *ноги ломить; ноги гудуть*; **рос.:** *ноги гудят*; невмілість: **нім.:** *über die eigenen Beine (Füße) stolpern*; **укр.:** *плутатися у власних ногах*; **рос.:** *путаться в собственных ногах*;

Тільки для англійської, української та російської лінгвоспільнот властиві такі ізоморфні значення: запрошення присісти: **анг.:** *take the load (the weight) off your feet*; **укр.:** *у ногах правди немає (нема)*; **рос.:** *в ногах правды нет*; помилятися: **анг.:** *not to put a foot right; put a foot wrong*; **укр.:** *кульгати на обидві ноги*; **рос.:** *хромать на обе ноги*;

Соматизми *leg, foot – feet/Bein, Fuß* у складі ФО англійської та німецької мов позначають: переляк: **анг.:** *cold feet*; **нім.:** *kalte Beine bekommen (kriegen)*; *kalte Füße bekommen(haben)*; вдало розв'язану складну ситуацію: **анг.:** *fall (land) on one's feet*; **нім.:** *j-d fällt immer wieder auf die Füße (wie die Katze)*; вигук: нічого подібного: **анг.:** *my (your) foot!* **нім.:** *. kein Bein!*; старанність: **анг.:** *put (set) one's best foot first (foremost, forward)*; **нім.:** *sich (D) ein Bein ausreißen*; легку ходу: **анг.:** *be light on one's feet*; **нім.:** *leichte Beine haben*; ненадійне джерело: **анг.:** *without a leg to stand on; not to have a leg to stand on*; **нім.:** *. etw. steht auf schwachen (wackeligen) Beinen*;

ФО з компонентом *нога/Bein, Fuß* в українській та німецькій культурах асоціюється з впливом алкоголю на організм людини: **нім.:** *der Wein geht in die Beine*; **укр.:** *вино ударяє в ноги*; важким тягарем: **нім.:** *einen Klotz (Knüppel) am Bein haben*; **укр.:** *бути гірею на нозі*.

Лексеми *Bein, Fuß/ нога* в німецько- та російськомовних спільнотах позначають: образу: **нім.:** *j-m auf den fuß (auf die füße) treten*; **рос.:** *наступить на ногу (ноги)*; брежню: *Lügen haben kurze Beine*; **рос.:** *у лжи короткие ноги*.

Українським та російським ФО характерна низка ізоморфних значень: нічого не знати: **укр.:** *ні в зуб ногою*; **рос.:** *ни в зуб ногой*; однаковий соціальний стан: **укр.:** *на рівній (одній) нозі*; **рос.:** *быть на равной ноге с кем*; здоров'я: **укр.:** *поки (доки) ноги носять (ходять)*; **рос.:** *пока ноги носять*;

До аломорфних рис англійської культури віднесенено: схвалення мовчання: **анг.:** *better the foot slip than the tongue; better to slip with the foot than with the tongue*; служити і нашим і вашим: **анг.:** *have a foot in both camps*; кричати, піднімати шум: **анг.:** *have (got) a foot on the loud pedal*; судити людей по собі: **анг.:** *measure another man's foot by one's own*; мати тверду позицію: **анг.:** *put (set) one's foot down*; лінощі: **анг.:** *foot at rest meets nothing*; старість: **анг.:** *feet are slow when the head wears snow*; торгівля: **анг.:** *always put your best foot forward; start off with the best foot*; заробити на прожиття: **анг.:** *going foot always gets something, if it is only a thorn*;

Тільки в німецькій мові виокремлено ФО з компонентом *Bein, Fuß* на позначення спиртних напоїв та їх вживання: ще по чарці: **нім.:** *auf einem Bein kann man nicht stehen (ist nicht gut stehen)*; набиратися сил: **нім.:** *auf zwei Beinen gehen*; нагадувати про що-н.: **нім.:** *j-m auf die Beine treten*; свободу: **нім.:** *auf freien Fuß kommen (setzen, nehmen)*; *auf freiem Fuß sein*; іти слідом: **нім.:** *auf dem Fuße folgen*; вислужування: **нім.:** *sich (D) einen weißen Fuß machen (bei j-m)*; конспірацію: **нім.:** *j-n, etw. auf illegalen Fuß setzen*; залежність від батьків: **нім.:** *er streckt noch zu Hause die Füße unter den Tisch*; страх: **нім.:** *Furcht macht Beine*; згубу, пропажу: **нім.:** *etw. hat Beine bekommen (gekriegt)*; добру людину: **нім.:** *j-d kann keiner Fliege ein Bein ausreißen*;

Лише в українській лінгвокультурній спільноті ФО з компонентом *нога* вживається на позначення великого досвіду: **укр.:** *кований на всі чотири ноги*; великого бажання: **укр.:** *аж у ноги лоскоче*; невтомної праці: **укр.:** *вертітися (крутитися) на нозі*; абсолютної ідентичності: **укр.:** *два чоботи на одну ногу*; винищення: **укр.:** *до ноги; нищити до ноги*;

В російській мові ФО з соматичним компонентом *нога* пов'язаний з людиною, яка взялася за діло і неодмінно зазнає невдачі: **рос.:** *не с той ноги, кума, плясать пошла*.

Аналіз лінгвокультурних особливостей ФО з соматичним компонентом на базі англійської, німецької, російської та української мов показав, що ФО виявляють ізоморфні та аломорфні риси. Таким чином, ФО з компонентом *leg, foot – feet/ нога/нога/Bein, Fuß* мають такі значення (позитивний вектор): швидкий рух, незалежність, одужання, покращення матеріального становища. дружні стосунки, спосіб життя, піднесений стан; (негативний вектор): близька смерть, смерть, втеча, невпевненість, реакція на страх, хвилювання, підкорення, обмеження свободи, повільний хід, поганий настрій, додаткова робота, через не обдумані дії, вияв незадоволення; (нейтральний вектор): танець.

У німецькій, українській та російській мовах виявлено ФО з соматичним компонентом, що передають такі негативні явища: складна ситуація; великий обсяг роботи; рішуча відмова, перешкоди, заборона відвідування якихось місць, біль. Особливою рисою ФО соматичним елементом *leg, foot – feet/нога/нога* в англійській, українській та російській мовах є наявність ФО, які позначають: пропозицію присісти, помилятися; невміння чогось робити.

Таким чином, емпіричний матеріал дослідження дозволив виокремити такі **спільні риси**:

- у групі ФО з позитивним вектором оцінки в англійській та німецькій мовах: вдало розв'язана складна ситуація, старанність, легка хода; негативним: вигук: нічого подібного, ненадійне джерело, переляк;

- на позначення негативних явищ через використання ФО з компонентом *нога/ Bein, Fuß* в українській та німецькій мовах є вплив алкоголю на організм людини та бути важким тягарем;

- використання ФО з компонентами *Bein, Fuß/нога* на позначення негативних явищ у німецькій та російській мовах є образа та брехня.

- українські та російські ФО на позначення позитивних явищ: однакове соціальне становище, здоров'я; та негативних: нічого не знати;

- та **відмінні риси** (групи ФО з соматичним компонентом, характерні лише для однієї мови):

- англійські ФО з соматичним компонентом з позитивним вектором оцінки: схвалення мовчання, тверда позиція, заробляти на прожиття та з негативним вектором оцінки: служити і нашим і вашим, кричати, піднімати шум, судити людей по собі, лінощі; нейтральне: старість, торгівля;

- німецькі ФО з соматичним компонентом *Bein, Fuß* з позитивним вектором оцінки ФО: набиратися сил, свобода, нагадування, конспірація та з негативним вектором оцінки: алкоголь: ще по чарці, вислужування, залежність від батьків, страх, згуба; нейтральний вектор: іти слідом;

- лише в українській мові виокремлено ФО з компонентом *нога*, що мають позитивну конотацію: досвід, велике бажання, невтомна праця, абсолютна ідентичність; та негативну: винищення;

- російські ФО з соматичним компонентом *нога*, які мають негативне значення і пов'язані з людиною, яка взялася за діло і неодмінно зазнає невдачі.

Подальші перспективи дослідження пов'язані з аналізом ФО з іншими соматичними компонентами на матеріалі західно-германських і східнослов'янських мов.

Хмара В. В. аспірантка

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Соматические фразеологические единицы с компонентом *нога* в северославянских и западногерманских языках: сопоставительный аспект

В статье проведен сопоставительный анализ соматических фразеологических единиц с компонентом *нога* на материале русского, украинского, немецкого и английского языков для выявления семантических особенностей, изоморфных и алломорфных черт в четырёх лингвокультурах.

Ключевые слова: сопоставительный анализ; лингвокультура; фразеологизмы с соматичним компонентом.

Khmara V.V., Post Graduate student

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Somatic Phraseological Units with Element *leg* in East Slavic and West Germanic languages: comparative aspect

In the article the comparative analysis of phraseological units with somatic element *leg* in Russian, Ukrainian, German and English languages was is represented. It aims to identify semantic features and highlight isomorphic and allomorphic peculiarities in four language cultures.

Key words: comparative analysis; linguo-cultural studies; phraseological units with somatic element.

Література:

1. *Абрамова А.Г.* Фразеологические единицы с компонентами-соматизмами в разноструктурных языках: на материале русского и чувашского языков: автореф. дис ... канд. филол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / А.Г. Абрамова; Чувашский государственный ун-т. – Чебоксары, 2005. – 19 с.
2. *Аджиева И.У.* Соматические фразеологические единицы чеченского и русского языков в сопоставительном аспекте: автореф. дис ... канд. филол. наук: спец.: 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / И.У. Аджиева; Дагестанский государственный пед. ун-т. – Махачкала, 2003. – 20 с.
3. *Вайнтрауб Р.М.* Опыт сопоставления соматической фразеологии в славянских языках / Р.М. Вайнтрауб // Труды Самарканд. ун-та. Нов. сер. Вып. 288. Вопросы фразеологии, – Самарканд, 1975. – Вып. 288. – № 9. – С. 161-167.
4. *Городецкая И.Е.* Фразеологизмы-соматизмы в русском и французском языках: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / И.Е. Городецкая; Пятигорский государственный лингвистический ун-т. – Пятигорск, 2007. – 18с.
5. *Гудков Д. Б.* Телесный код русской культуры: материалы к словарю / Д. Б. Гудков, М. Л. Ковшова. – М.: Гнозис, 2007. – 288 с.
6. *Кашкин В. Б.* Подходы к сходствам и различиям языков в истории языкознания. – Воронеж : Изд-во ВГТУ, 1999. – С. 4-31.
7. *Красных В. В.* Этнопсихолінгвістика і лінгвокультурологія : [курс лекцій] / В. В. Красных. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. – 284 с.
8. *Скоробагатько Н. О.* Фразеологічна соматика в дзеркалі архетипних уявлень людини / Н. О. Скоробагатько // Лінгвістика : [зб. наук. праць]. – Луганськ : Альма-матер, 2008. – № 1 (13). – С. 154-159.
9. *Шевелюк В. А.* Соматичний компонент як основа утворення вторинно-образного значення фразеологізмів в іспанській та українській мовах / В. А. Шевелюк // Проблеми зіставної семантики : [зб. наук. ст.]. – Вип. 6. – К. : Вид. центр КНЛУ. – 2003. – 474 с. – С. 236-241.

Список лексикографічних джерел

10. *Гавриць В.І.* Німецько-український фразеологічний словник / В.І. Гавриць, О.П. Пророченко. – К. : Радянська школа, 1981. – Т 1. – 416 с.
11. *Гавриць В.І.* Німецько-український фразеологічний словник / В.І. Гавриць, О.П. Пророченко. К. : Радянська школа, 1981. – Т 2. – 382 с.
12. *Ужченко В.Д.* Фразеологічний словник української мови / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – К. : Освіта, 1998. – 224 с.
13. *Фёдоров А. И.* Фразеологический словарь русского литературного языка / А. И. Фёдоров. – Москва: АСТ, 2008. – 880с.
14. *Apperson G.L.* The Words worth Dictionary of Proverbs / G.L. Apperson. – Wordsworth Reference, 1993. – 721 p.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2015.